

CHỦ NGHĨA XÃ HỘI KHOA HỌC

CHƯƠNG 4

DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

VÀ NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

Bộ môn Lý luận chính trị - Khoa Khoa học cơ bản

- **Về kiến thức:** Sinh viên nắm được bản chất nền dân chủ xã hội chủ nghĩa và nhà nước xã hội chủ nghĩa nói chung, ở Việt Nam nói riêng.
- **Về kỹ năng:** Sinh viên biết vận dụng những tri thức đã học vào phân tích những vấn đề thực tiễn liên quan đến xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, nhà nước xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam và nhiệm vụ cá nhân.
- **Về tư tưởng:** Sinh viên khẳng định bản chất tiến bộ của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, nhà nước xã hội chủ nghĩa, có thái độ phê phán những quan điểm sai trái phủ nhận tính chất tiến bộ của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, nhà nước xã hội chủ nghĩa nói chung, ở Việt Nam nói riêng.

4.1. Dân chủ và dân chủ xã hội chủ nghĩa

4.2. Nhà nước xã hội chủ nghĩa

4.3. Dân chủ xã hội chủ nghĩa và Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

4.1. DÂN CHỦ VÀ DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

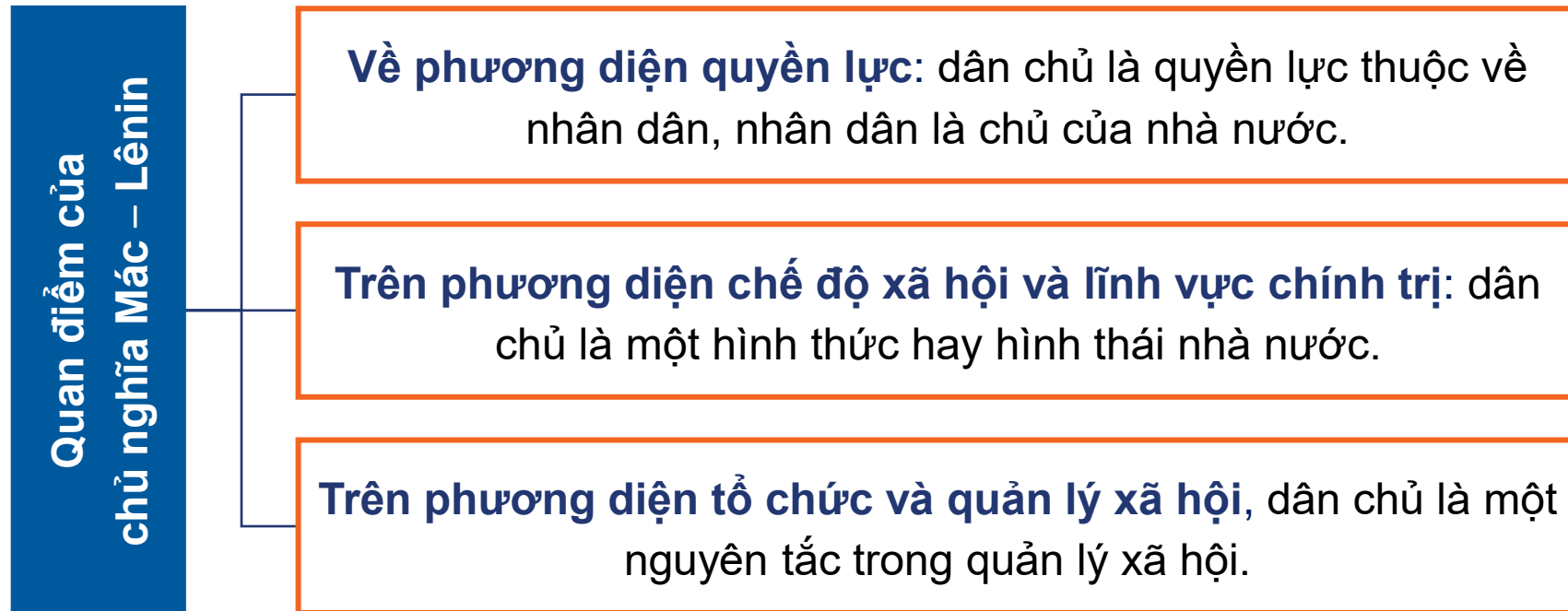
**4.1.1. Dân chủ và sự ra đời,
phát triển của dân chủ**

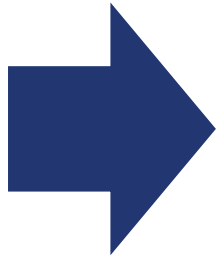
4.1.2. Dân chủ xã hội chủ nghĩa

a. Quan niệm về dân chủ

- Thuật ngữ dân chủ ra đời vào khoảng thế kỷ thứ VII – VI trước công nguyên.
- Các nhà tư tưởng Hy Lạp cổ đại đã dùng thuật ngữ “demoskratos” để nói đến dân chủ. “Demos” là nhân dân, “kratos” là cai trị.
- Dân chủ được hiểu là nhân dân cai trị, là quyền lực của nhân dân hay quyền lực thuộc về nhân dân.

4.1.1. DÂN CHỦ VÀ SỰ RA ĐỜI, PHÁT TRIỂN CỦA DÂN CHỦ

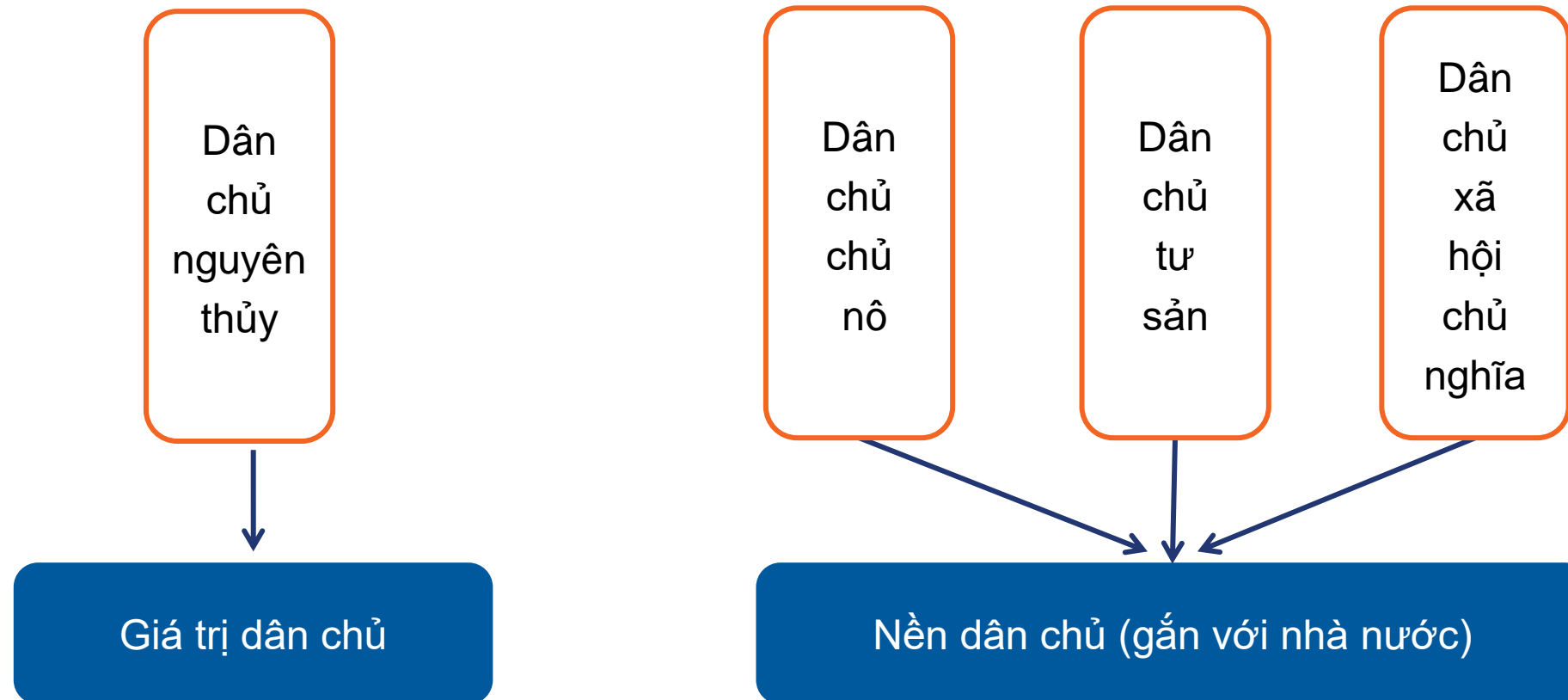

Quan niệm về dân chủ

Dân chủ là một giá trị xã hội phản ánh những quyền lực cơ bản của con người, là một hình thức tổ chức nhà nước của giai cấp cầm quyền có quá trình ra đời, phát triển cùng với sự phát triển của lịch sử nhân loại.

b. Sự ra đời, phát triển của dân chủ

Câu 1: Chế độ dân chủ gắn với nhà nước đầu tiên được xuất hiện ở hình thái kinh tế – xã hội nào?

- A. Hình thái kinh tế – xã hội cộng sản nguyên thủy.
- B. Hình thái kinh tế – xã hội chiếm hữu nô lệ.
- C. Hình thái kinh tế – xã hội phong kiến.
- D. Hình thái kinh tế – xã hội tư bản chủ nghĩa.

Đáp án: B. Hình thái kinh tế – xã hội chiếm hữu nô lệ.

Giải thích: Theo quan điểm chủ nghĩa Mác – Lênin, Hình thái kinh tế – xã hội chiếm hữu nô lệ, sau khi hình thức dân chủ nguyên thủy tan rã, nền dân chủ chủ nô ra đời được tổ chức thành nhà nước – nhà nước chiếm hữu nô lệ.

a. Quá trình ra đời của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa

- Dân chủ xã hội chủ nghĩa được phôi thai từ thực tiễn đấu tranh giai cấp ở Pháp và trong Công xã Paris năm 1871.
- Nền dân chủ xã hội chủ nghĩa chính thức được ra đời từ sau khi cách mạng tháng Mười Nga thành công với sự ra đời của nhà nước xã hội chủ nghĩa đầu tiên trên thế giới.
- Sự ra đời của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa đánh dấu một bước phát triển mới về chất của dân chủ.
- Dân chủ xã hội chủ nghĩa có quá trình phát triển từ thấp đến cao, từ chưa hoàn thiện đến hoàn thiện, có sự kế thừa những giá trị của các nền dân chủ trước đó, trước hết là nền dân chủ tư sản.

4.1.2. DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

Khái niệm nền dân chủ xã hội chủ nghĩa

Dân chủ xã hội chủ nghĩa là nền dân chủ cao hơn về chất so với nền dân chủ có trong lịch sử nhân loại, là nền dân chủ mà ở đó, mọi quyền lực thuộc về nhân dân, dân là chủ và dân làm chủ; dân chủ và pháp luật nằm trong sự thống nhất biện chứng, được thực hiện bằng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản.

b. Bản chất của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa

Bản chất chính trị.

Bản chất kinh tế.

Bản chất tư tưởng – văn hóa.

Bản chất chính trị

Bản chất giai cấp công nhân,
tính nhân dân rộng rãi, tính dân tộc.

Sự lãnh đạo chính trị của giai cấp công nhân thông qua Đảng cộng sản nhằm thực hiện quyền lực và lợi ích cho nhân dân lao động.

Bản chất kinh tế

Thực hiện chế độ công hữu về tư liệu sản xuất chủ yếu và thực hiện chế độ phân phối lợi ích theo kết quả lao động là chủ yếu.

Bản chất văn hóa tư tưởng

Nhân dân được làm chủ những giá trị văn hoá tinh thần;
được nâng cao trình độ văn hoá, có điều kiện để phát triển cá nhân.

Dân chủ xã hội chủ nghĩa là một thành tựu văn hóa.

Câu 1: Dân chủ xã hội chủ nghĩa là nền dân chủ mang bản chất của giai cấp nào dưới đây?

- A. Công nhân.
- B. Công nhân và đội ngũ trí thức.
- C. Công nhân và giai cấp nông dân.
- D. Tư sản và giai cấp tiểu tư sản.

4.2. NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

**4.2.1. Sự ra đời, bản chất,
chức năng của nhà nước
xã hội chủ nghĩa**

**4.2.2. Mối quan hệ giữa
dân chủ xã hội chủ nghĩa và
nhà nước xã hội chủ nghĩa**

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

a. Sự ra đời của nhà nước xã hội chủ nghĩa

- Khi mâu thuẫn giữa lực lượng sản xuất và quan hệ sản xuất trong xã hội tư bản ngày càng trở nên gay gắt dẫn đến sự khủng hoảng về kinh tế và mâu thuẫn giữa giai cấp công nhân và giai cấp tư sản ngày càng sâu sắc đã dẫn đến những cuộc đấu tranh của giai cấp vô sản chống lại giai cấp tư sản để xây dựng nhà nước của giai cấp mình.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa ra đời là kết quả của cuộc đấu tranh cách mạng do giai cấp vô sản và nhân dân lao động tiến hành dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản.
- Tùy vào đặc điểm và điều kiện của mỗi quốc gia, sự ra đời của nhà nước xã hội chủ nghĩa cũng như việc tổ chức chính quyền sau cách mạng có những đặc điểm, hình thức và phương pháp phù hợp.

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

Nhà nước xã hội chủ nghĩa

Là một kiểu nhà nước mà ở đó, sự thống trị thuộc về giai cấp công nhân, do cách mạng xã hội nghĩa sản sinh ra và có sứ mệnh xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội, đưa nhân dân lao động lên địa vị làm chủ trên tất cả các mặt của đời sống xã hội trong một xã hội phát triển cao – xã hội xã hội nghĩa.

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

b. Bản chất của nhà nước xã hội chủ nghĩa

- **Bản chất chính trị**

- Nhà nước xã hội chủ nghĩa mang bản chất giai cấp công nhân – giai cấp có lợi ích phù hợp với lợi ích chung của quần chúng nhân dân lao động.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa là đại biểu cho ý chí chung của nhân dân lao động.

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

- **Bản chất kinh tế**

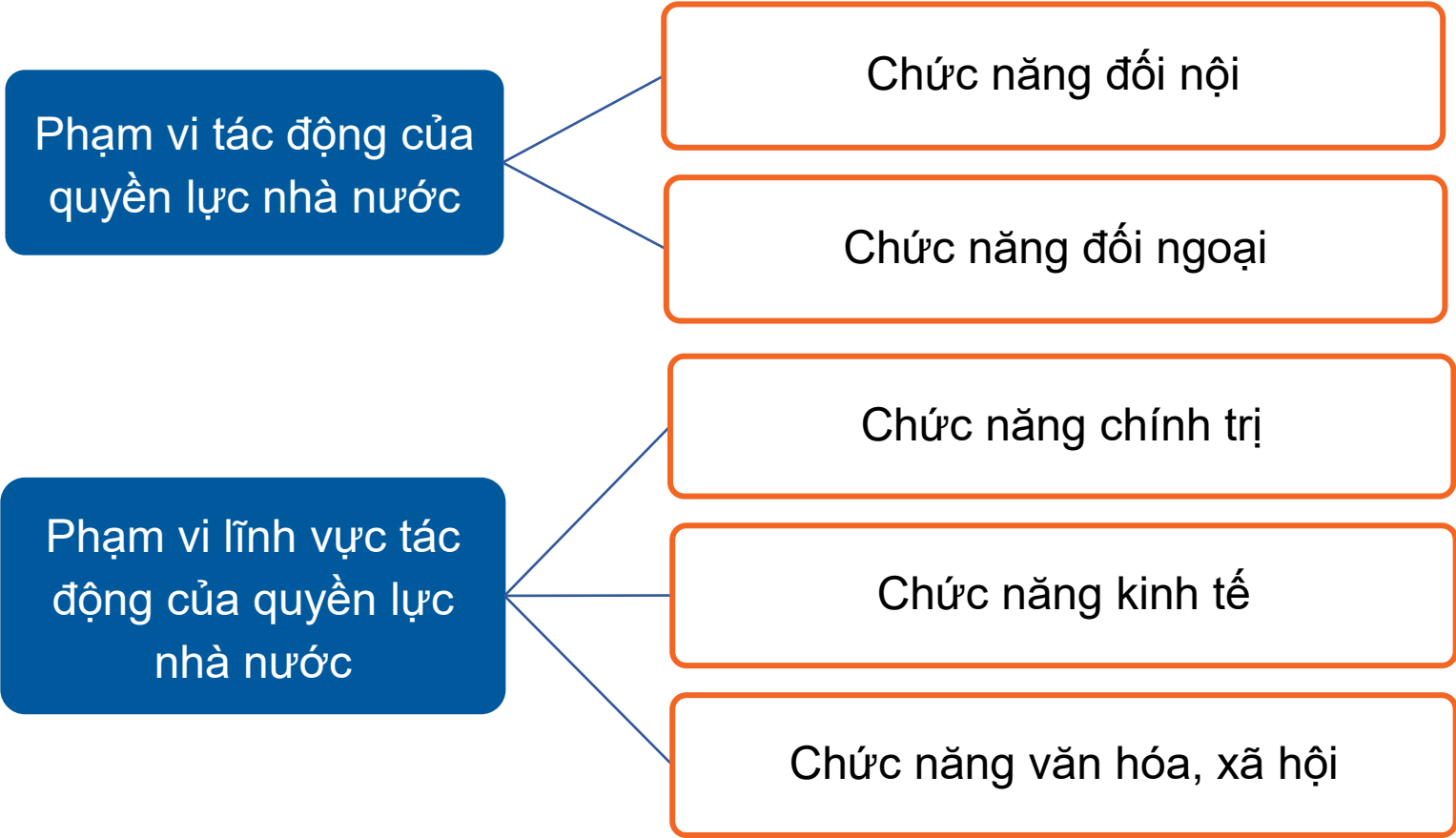
- Bản chất kinh tế của nhà nước xã hội chủ nghĩa chịu sự quy định của cơ sở kinh tế xã hội chủ nghĩa, đó là chế độ sở hữu xã hội về tư liệu sản xuất, không còn quan hệ sản xuất bóc lột.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa vừa là một cơ quan chính trị – hành chính, vừa là một tổ chức quản lý kinh tế – xã hội của nhân dân lao động.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa chăm lo lợi ích cho đại đa số nhân dân lao động.

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

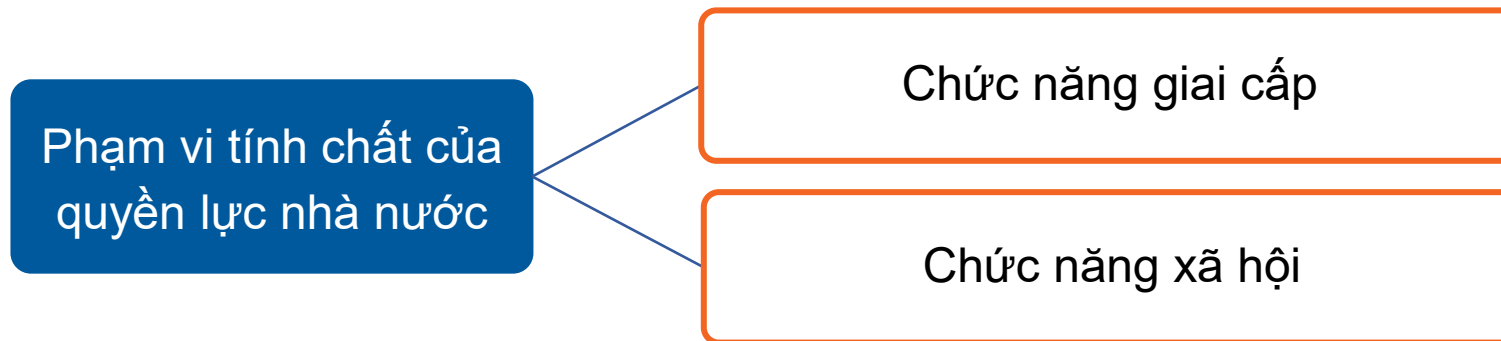
- **Bản chất văn hóa, xã hội**
 - Nhà nước xã hội chủ nghĩa được xây dựng trên nền tảng tinh thần là lý luận của chủ nghĩa Mác – Lênin và những giá trị văn hóa tiên tiến của nhân loại, đồng thời mang những bản sắc riêng của dân tộc.
 - Trong nhà nước xã hội chủ nghĩa, sự phân hóa giữa các giai cấp, tầng lớp từng bước được thu hẹp.
 - Các giai cấp, tầng lớp trong nhà nước xã hội chủ nghĩa bình đẳng trong việc tiếp thu các nguồn lực và cơ hội để phát triển.

4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

c. Chức năng của nhà nước xã hội chủ nghĩa

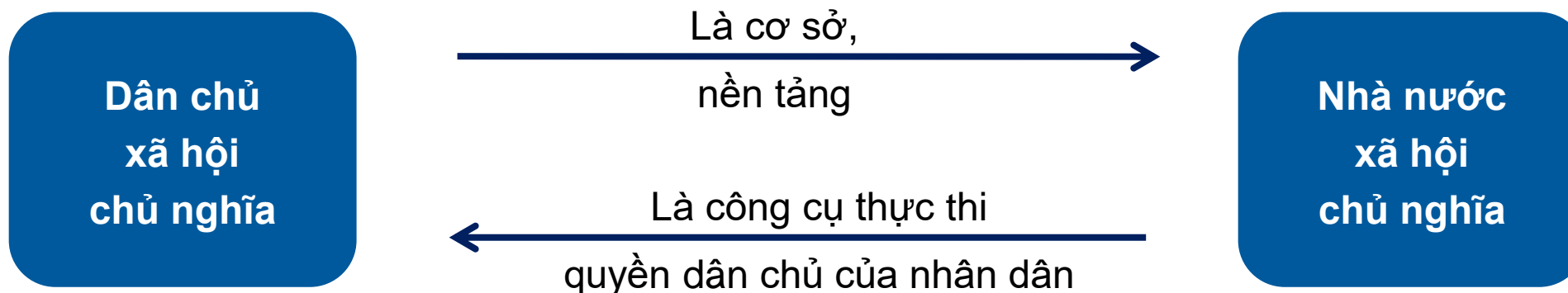
4.2.1. SỰ RA ĐỜI, BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

Câu 2: Dựa vào phạm vi tác động của quyền lực, nhà nước xã hội chủ nghĩa có những chức năng nào?

- A. Chức năng kinh tế, chức năng chính trị.
- B. Chức năng đối nội và chức năng đối ngoại.
- C. Chức năng giai cấp và chức năng xã hội.
- D. Chức năng văn hóa và chức năng xã hội.

4.2.2. MỐI QUAN HỆ GIỮA DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VÀ NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

4.2.2. MỐI QUAN HỆ GIỮA DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VÀ NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

a. Dân chủ xã hội chủ nghĩa là cơ sở, nền tảng cho việc xây dựng và hoạt động của nhà nước xã hội chủ nghĩa

- Chỉ có trong nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, người dân mới có đầy đủ các điều kiện cho việc thực hiện ý chí của mình thông qua việc lựa chọn những người đại diện cho mình vào bộ máy nhà nước.
- Nền dân chủ xã hội chủ nghĩa kiểm soát một cách có hiệu quả quyền lực của nhà nước.
- Nếu các nguyên tắc của dân chủ xã hội chủ nghĩa bị vi phạm thì việc xây dựng nhà nước xã hội chủ nghĩa sẽ không thực hiện được.

4.2.2. MỐI QUAN HỆ GIỮA DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VÀ NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

b. Nhà nước xã hội chủ nghĩa trở thành công cụ quan trọng cho việc thực thi quyền làm chủ của nhân dân

- Nhà nước xã hội chủ nghĩa thể chế hóa quyền lực của nhân dân thành các hành lang pháp lý, phân định rõ ràng quyền và trách nhiệm của mỗi công dân.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa ngăn chặn một cách có hiệu quả các hành vi xâm phạm đến quyền và lợi ích chính đáng của người dân.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa nằm trong nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, là phương thức thể hiện và thực hiện dân chủ.

Câu 3: Chọn phương án sai.

Mối quan hệ giữa dân chủ và nhà nước xã hội chủ nghĩa được thể hiện

- A. Dân chủ xã hội chủ nghĩa là cơ sở, nền tảng cho việc xây dựng và hoạt động của nhà nước xã hội chủ nghĩa.
- B. Nhà nước xã hội chủ nghĩa trở thành công cụ quan trọng cho việc thực thi quyền làm chủ của nhân dân.
- C. Nhà nước xã hội chủ nghĩa nằm trong nền dân chủ xã hội chủ nghĩa.
- D. Dân chủ xã hội chủ nghĩa nằm trong nhà nước xã hội chủ nghĩa.

4.3. DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VÀ NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM

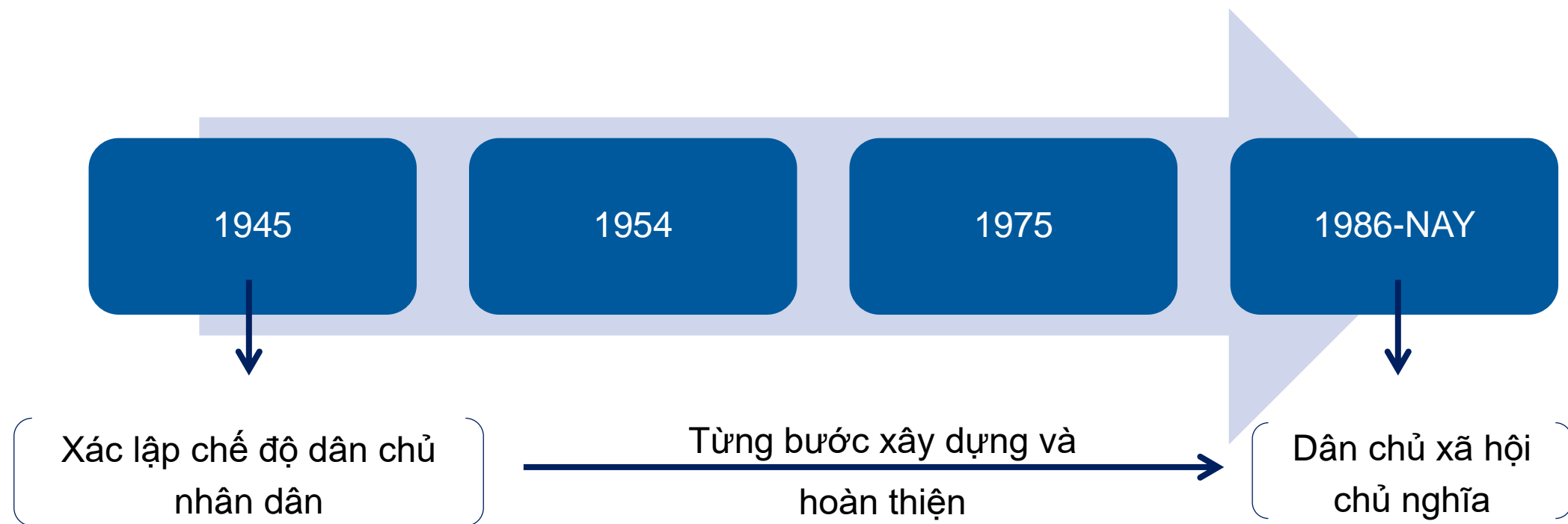
4.3.1. Dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

4.3.2. Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

4.3.3. Phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam hiện nay

4.3.1. DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM

a. Sự ra đời và phát triển của dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

b. Bản chất của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

DÂN LÀ GỐC

“Nước ta là nước dân chủ.

Bao nhiêu lợi ích đều *vì dân*.

Bao nhiêu quyền hạn đều là *của dân*.

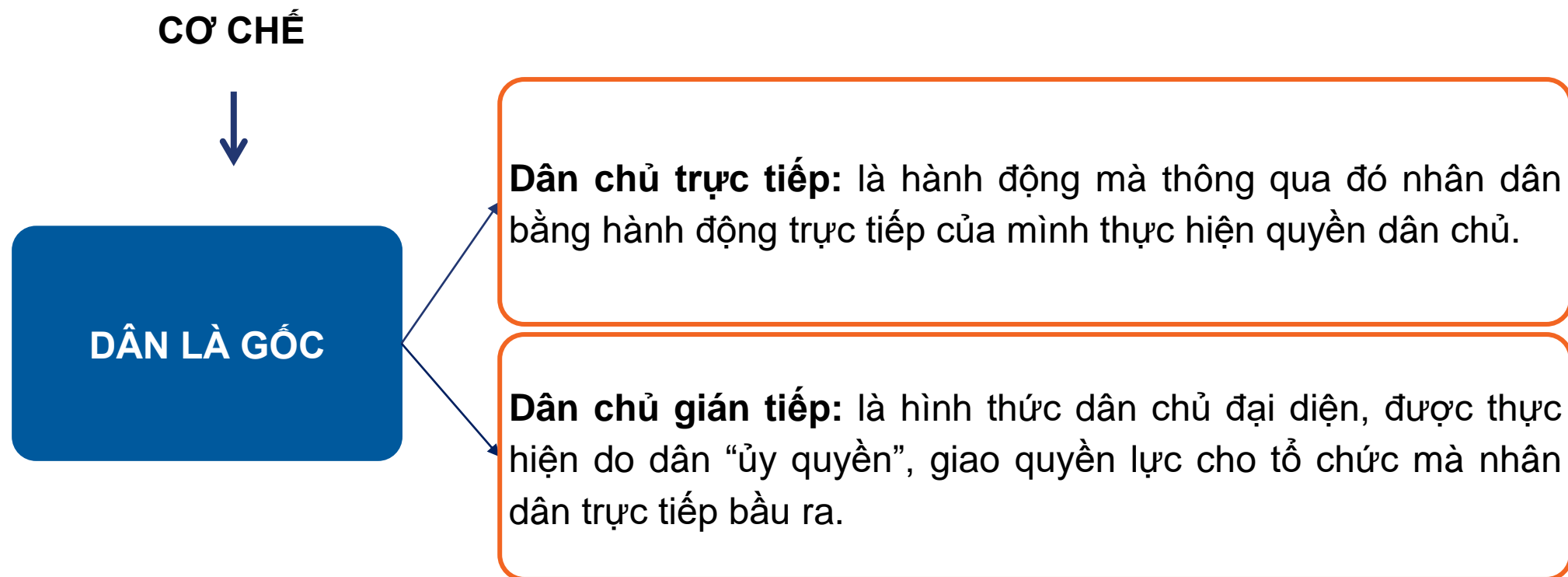
Công cuộc đổi mới, xây dựng là *trách nhiệm của dân*.

Sự nghiệp kháng chiến, kiến quốc là *công việc của dân*.

Chính quyền từ xã đến Chính phủ Trung ương *do dân cử ra*.

Đoàn thể từ Trung ương đến xã *do dân tổ chức nên*.

Nói tóm lại, quyền hành và lực lượng *đều ở dân*”

Câu 4: Đâu KHÔNG phải là bản chất của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam?

- A. Dân chủ lấy dân làm gốc.
- B. Dân chủ trực tiếp thông qua đó nhân dân bằng hành động trực tiếp của mình thực hiện quyền làm chủ nhà nước và xã hội.
- C. Dân chủ mang bản chất giai cấp công nhân.
- D. Dân chủ không mang tính giai cấp.

a. Quan niệm về nhà nước pháp quyền

- Thượng tôn pháp luật.
- Phúc lợi cho mọi người.
- Tạo điều kiện cho cá nhân được tự do, bình đẳng, phát huy hết năng lực của chính mình.
- Các cơ quan của nhà nước được phân quyền rõ ràng, kiểm soát lẫn nhau.

b. Đặc điểm của nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

- Xây dựng nhà nước do nhân dân lao động làm chủ, đó là nhà nước của dân, do dân, vì dân.
- Nhà nước được tổ chức và hoạt động dựa trên cơ sở của Hiến pháp và pháp luật.
- Quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công rõ ràng, kiểm soát cơ quan lập pháp, hành pháp và tư pháp.
- Nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam phải do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo.
- Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam tôn trọng quyền con người, coi con người là chủ thể, là trung tâm của sự phát triển.
- Tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước theo nguyên tắc tập trung dân chủ.

Câu 5: Đâu không phải là đặc điểm của nhà nước pháp quyền ở Việt Nam?

- A. Nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam phải do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo.
- B. Nhà nước do nhân dân lao động làm chủ, đó là nhà nước của dân, do dân, vì dân.
- C. Nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam đặt dưới sự lãnh đạo của đội ngũ trí thức.
- D. Nhà nước được tổ chức và hoạt động dựa trên cơ sở của Hiến pháp và pháp luật.

4.3.3. PHÁT HUY DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA, XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

a. Phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam hiện nay

- Xây dựng, hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tạo ra cơ sở kinh tế vững chắc cho xây dựng dân chủ xã hội chủ nghĩa.
- Xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam trong sạch, vững mạnh là điều kiện tiên quyết để xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa.
- Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa vững mạnh với tư cách là điều kiện để xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa.
- Nâng cao vai trò của các tổ chức chính trị – xã hội trong xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa.
- Xây dựng và từng bước hoàn thiện các hệ thống giám sát, phản biện xã hội để phát huy quyền làm chủ của nhân dân.

4.3.3. PHÁT HUY DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA, XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

b. Tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa

- Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam.
- Cải cách thể chế và phương thức hoạt động của nhà nước.
- Xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức trong sạch, có năng lực.
- Đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, thực hành tiết kiệm.

Câu 5: Theo quan điểm của Lênin, khái niệm “nửa nhà nước” dùng để chỉ hình thức nhà nước nào?

- A. Nhà nước chiếm hữu nô lệ.
- B. Nhà nước phong kiến.
- C. Nhà nước tư bản chủ nghĩa.
- D. Nhà nước xã hội chủ nghĩa.

- Chương 4 giúp người học nhận thức được sự ra đời, bản chất của nền dân chủ xã hội chủ nghĩa và nhà nước xã hội chủ nghĩa.
- Trang bị cho người học những kiến thức về xây dựng nền dân chủ và nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.
- củng cố niềm tin khoa học và có thái độ tích cực trong thực tiễn xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa và nhà nước xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.